

19.9.2023

KRISTIINANKAUPUNKI

Arkeologinen selvitys

Kristiinankaupungintien pohjoispuolen osayleiskaava-alue 2023

Tilaaaja:
Kristiinankaupungin kaupunki,
Projoplan Oy

Kalle Luoto
Heilu Oy
HEILU.FI

Nykykuvat ja teemakartat: Kalle Luoto, Heilu Oy. Pohjakartat MML 2023.

Kannen kuva: Bergmannasbergenin röykkiö avokalliolla. Kuvattu pohjoisesta.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Menetelmät	5
3. Aiemmat selvitykset.....	5
4. Alueen kuvaus	6
5. Kohteet	12
1. Stormossen.....	13
2. Bergmannasbergen.....	15
3. Solvängen	18
6. Tulokset	21
Lähteet.....	22

Kartat

Kartta 1. Ote geografisesta kartasta 1600-luvulta.....	7
Kartta 2. Pitäjänkartta vuodelta 1846.	9
Kartta 3. Ilmajoen kihlakunnakartta 1898–1904.....	10
Kartta 4. Taloudellinen kartta vuodelta 1938.	11
Kartta 5. Selvitysalueen arkeologiset kohteet. MK 1 : 40 000.....	12
Kartta 6. Kohteen 1 sijainti. MK 1 : 10 000.	14
Kartta 7. Kohteiden 2 ja 3 sijainti. MK 1 : 10 000.	17

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä täydennettiin aikaisempien kohdeinventointien tietoja. Erityisesti keskityttiin kahteen kohteeseen, Bergmannasbergenin röykkiökohteeseen sekä viljelykohteeseen Solväng.

Bergmannasbergen on avokalliolla sijaitseva kaksiosainen röykkiökohde, jolta ennen tätä inventointia puuttui tarkempi kohdekuvaus. Lisäksi alueella sijaitsee kiinteä muinaisjäänös Stormossen, joka on tarkastettu muutamia kertoja viimevuosien aikana. Sen kohderajaus ja tiedot pidetään entisellään.

Alueen keskivaiheilla sijaitsee Solvängenin kivimuuri ja kivin reunustetut käytävät. Kiviaidan ajoitus on luultavasti ainakin muurin osalta 1800-luku, mutta rakenteena se on edustavan kokonaisuuden muodostava esimerkki alueen maanviljelystä. Tästä syystä kohteen rajausta esitetään laajennettavan käsittämään kiviaita ja sen rajaama alue. Kohde on kuitenkin ehdolla valtakunnallisesti arvokkaaksi arkeologiseksi kohteeksi, joten sen suojeluun on hyvä kiinnittää erityistä huomiota.

Arkistotiedot

Arkistoitava tieto	Tiedon kuvaus
Tutkimustyyppi:	Arkeologinen inventointi
Tutkimuslaitos:	Heilu Oy
Tutkimuksen tekijä:	FM Kalle Luoto
Kenttätöaika:	11.5.2023
Tutkimusten rahoittaja:	Kristiinankaupunki
Muinaisjäänökset:	Stormossen (287010002) Bergmannasbergen (287010001) Solvängen (287010003)
Aikaisemmat tutkimukset lähialueella:	Jussila, Timo & Sepänmaa, Timo 2010. Kristiinankaupunki. Pyhävuori-Liden ja Ulvila-Noormarkku-Pomarkku voimajohtolinjausten muinaisjäänösinventointi. Laulumaa, Vesa 2006. Kristiinankaupunki. "Ajan jälkiä muuttuvassa maisemassa" muinaisjäänösinventointi. Rostedt & Itäpalo 2014. Kristiinankaupunki, Närpiö 2014. Voimajohtolinjausten arkeologinen inventointi.
Aikaisemmat löydöt:	ei löytöjä

1. Johdanto

Selvitys koskee Kristiinankaupungin keskustaajaman pohjoispuolella sijaitsevan alueen arkeologista kulttuuriperintöä. Selvityksen ovat tilanneet Projoplan Oy ja Kristiinankaupungin kaupunki Kristiinankaupungintien pohjoispuolen osayleiskaavaa varten. Selvityksen on tuottanut Heilu Oy:n arkeologi, FM Kalle Luoto. Maastotyöt ja raportti on toteutettu kesällä 2023.

Selvitysalueelta tunnetaan entuudestaan kolme arkeologisen kulttuuriperinnön kohdetta, joista kaksi on muinaisjäännöksiä (Stormossen & Bergmannasbergen) ja yksi muu kulttuuriperintökohde (Solvängen).

Selvityksen aineistoina olivat muinaisjäänösrekisterin tiedot, kirjallisuus ja historialliset kartat. Tämä raportti esittelee kaavoituksessa huomioitavat kohteet yleiskaavatason mukaisesti valokuvilla, paikkatiedoilla ja tekstikuvauksilla.

Selvitysalueen rajausta noudattaa yleiskaavoitettavan alueen rajausta. Selvitysalue alkaa heti Kristiinankaupungin keskustaajaman pohjoispuolelta ja rajautuu pohjoisessa Närpiön kaupungin rajaan. Lännessä ja alueen keskellä Storträsket-järven ympärillä aluerajaus mukailee rantayleiskaava-alueen rajaa. Idässä selvitysalue rajautuu kaupungin omistaman maa-alueen reunaan ja kaakossa Kristiinankaupungintiehen. Selvitysalueen pituus pohjoiseteläsuunnassa on n. 4,5 km ja itä-länsisuunnassa n. 2,5 km. Alueen likimääräinen pinta-ala on noin 1000 ha, ja se on suurimmaksi osaksi kaupungin omistuksessa.

2. Menetelmät

Esitöiden aikana käytiin läpi alueen maankäyttöhistoriaa historiallisten kartta-aineistojen avulla. Kartta-aineistoja haettiin Kansallisarkiston ja Maanmittauslaitoksen digitaalisista arkistoista. Kartat on asemoitu Maanmittauslaitoksen taustakartan päälle QGIS-ohjelmalla. Lisäksi käytiin läpi Maanmittauslaitoksen rinnevarjoste-aineistoa arkeologisesti kiinnostavien ilmiöiden havaitsemiseksi. Esitöiden aikana selvitettiin alueen arkeologista kulttuuriperintöä Museoviraston ylläpitämästä Kulttuuriympäristön palveluikkunasta sekä aikaisemmista arkeologisista tutkimusraporteista.

Inventoinnin maastotyöt suoritettiin 11.5.2023 FM arkeologi Kalle Luodon toimesta. Maastotarkastukset keskittyivät metsäalueille inventointialueen pohjois- ja itäosaan, koska alueen länsi- ja eteläosa oli jo selvitetty muutamaa vuotta aiemmin (Bilund, Sepänmaa ja Jussila 2022). Maastossa tarkasteltiin silmämääräisesti alueet ja havainnot kirjattiin ylös sanallisessa muodossa. Havainnot kirjoitettiin ylös sanallisesti, GPS-laitteella (Garmin 66s) sekä valokuvaamalla.

Raportointivaiheessa analysoitiin maastotöiden yhteydessä kerätty aineisto sekä laadittiin raportti ja siihen liittyvät kartat. Raportin koordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN -järjestelmän mukaisina. Inventointiin liittyvät digitaalivalokuvat ja raportin alkuperäiskappale on arkistoitu Heilu Oy:n arkistoon Tampereella.

3. Aiemmat selvitykset

Alueen ensimmäinen arkeologinen tarkastus ajoittuu vuoteen 1968, jolloin Ari Siiriäinen on tarkastanut kohteet Bergmannasbergen ja Solvängen. Tarkastuksesta ei ole raporttia. Tämän jälkeen selvityksiä on tehnyt Vesa Laulumaa 2006 ja Pentti Rislä vuonna 2011 (ei raporttia). Kohdetta Solvängen on kaivanut Anja Sarvas vuonna 1977. Solvängen on tarkastettu vuosina 2010 (Lehtonen & Koivisto) ja 2020 (Tiitinen & Kiiveri-Hakkarainen). Alueen pohjoisosaa on inventoitu vuonna 2014 osana voimajohtoinventointia (Rostedt & Itäpalo 2014). Tämän jälkeen alueen eteläosaa on inventoinut Mikroliitti Oy vuonna 2022 (Bilund, Sepänmaa & Jussila).

Vuoden 2020 tarkastus liittyi ”Valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet VARK” selvitykseen, jossa Suomen valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet. Mielenkiintoista on, että alueen kohteista Solväng kuuluu tähän joukkoon.

4. Alueen kuvaus

Alue on suurimmaksi osaksi talousmetsäkäytössä olevaa metsämaata ja koostuu eri-ikäisistä metsikkökuvioista. Alueen itäreuna on alun perin ollut suota, joka on metsitetty ojittamalla. Avointa peltomaisemaa on selvitysalueen eteläkärjessä ja Storträsketin länsirannalla. Alueen liikenteelliset pääväylät ovat eteläosaan sijoittuvat Kristiinankaupungintie ja Karhusaarentie sekä alueen länsireunan tuntumassa kulkeva Skrattnäsintie. Storträsket-järven molemmin puolin pohjoisesta etelään kulkevilla Carlsrontiellä ja Vanhalla Närpiöntiellä on merkitystä kiinteistöille kulkemisen mahdollistavina paikallisteinä.

Selvitysalueen rakennuskanta on vähäistä. Alueella sijaitsee neljätoista omakotitalon pihapiiriä, ravirata, moottorirata ja ampumarata. Alueen eteläkärjen halki kulkee voimalinja, jonka yhteydessä sijaitsee sähköasema.

Kristiinankaupungin esihistoria alkaa kivikaudelta. Jääkauden jälkeen maankuori Kristiinankaupunginkin alueella oli painunut ja rantaviiva kulki huomattavasti kauempana idässä, alueella, joka on nykyisin n. 20 km sisämaassa. Maankohoamisen myötä rantaviiva siirtyi kohti länttä ja asutus sen mukana. Kivikauden kohteet keskittyvät Dagsmarkin seudulle, missä nykyinen Lapväärtin joki muodosti kivikaudella pitkän merenlahden, jonka rannoille asutus kasvoi. Toinen keskittymä on Merijärven eli Storsjön alueella.

Pronssikauden (1500–500 eKr) asuinpaikkoja ei Kristiinankaupungista tunneta, sen sijaan tähän aikaan kuuluvia hautaröykkiöitä on lukuisia. Pronssikautiset kohteet sijoittuvat korkeustasolle 35-25 m mpy ja rautakautiset 25-7,5 m mpy. Tarkastelualueen korkeimmat kohdat ovat olleet pronssikaudella kuivaa maata. Selvästi rautakaudella asumiskelpoiseksi kuivaksi maaksi muodostunutta aluetta 10 mmpy käyrän yläpuolella on alueen itä- ja koillisosassa.

Kristiinankaupunki perustettiin vuonna 1649 (Mäkelä et al. 1984, s. 13–15.). Kruunun oli tarkoituksenmukaisinta perustaa uusi kaupunki sinne, missä oli ennestään paljon kaupankäyntiä, jotta laitton maakauppa loppuisi ja kauppiaselinkeinoja saataisiin kehitettyä kruunun näkemysten mukaisesti. Kristiinankaupunkia ei perustettu taloudelliseen tyhjiöön, vaan Närpiössä vallinneen vahvan talonpoikaispurjehduksen laillistuttajaksi (Mäkelä et al. 1984, s. 16, 94). Kristiinankaupunki perustettiin Lapväärtin pitäjän Koppön kylään kuuluneelle niemelle. Koppö oli alun perin saari, joka kaupungin perustamisen aikaan oli jo kuitenkin kasvanut kiinni mantereeseen niemeksi. Uusi kaupunki kasvoi asukasmäärältään nopeasti, ja siltä puuttui 1650-luvun alussa laidunta ja muita tiluksia. Kenraalikuvernööri Brahe lahjoitti kaupungille laiduntamista ja polttopuunsaantia varten Koppön lisäksi Lapväärtin Ala- ja Ylä-Tiukan kylät. (Mäkelä et al. 1984, s. 16–17.)

Historiallisella ajalla inventointialue on vanhimpien lähteiden mukaan ollut Koppön ja Tiukan (Tjock) kylien aluetta. Näiden asutus on todennäköisesti syntynyt keskiajalla. Tiukan kylä, jossa oli runsaasti asutusta jo uuden ajan alussa, sijaitsi joen varrella inventointialueelta pari kilometriä itään. Koppön kylä, jossa 1600-luvulla oli kaksi taloa, sijaitsi nykyisen Kristiinankaupungin

keskustan kohdalla. Kaupungin hallintaan sen perustamisvaiheessa lahjoitettu alue, joka lieenee vastannut Koppön kylän maita, tunnetaan nimellä Kristinestads donationsjord eli Kristiinankaupungin lahjoitusmaa. Tämä vastannee alun perin sitä aluetta, joka vuoden 1846 pitäjänkartassa on rajattu nimellä Christina Stads Skifte. Selvitysalueen eteläosa on tällä alueella. Muutoin selvitysalue on tuolloin ollut Tiukan kylän metsä- ja niittymaata. (Bilund & Sepänmaa 2022, s. 5.)

Kartta 1. Ote geografisesta kartasta 1600-luvulta.

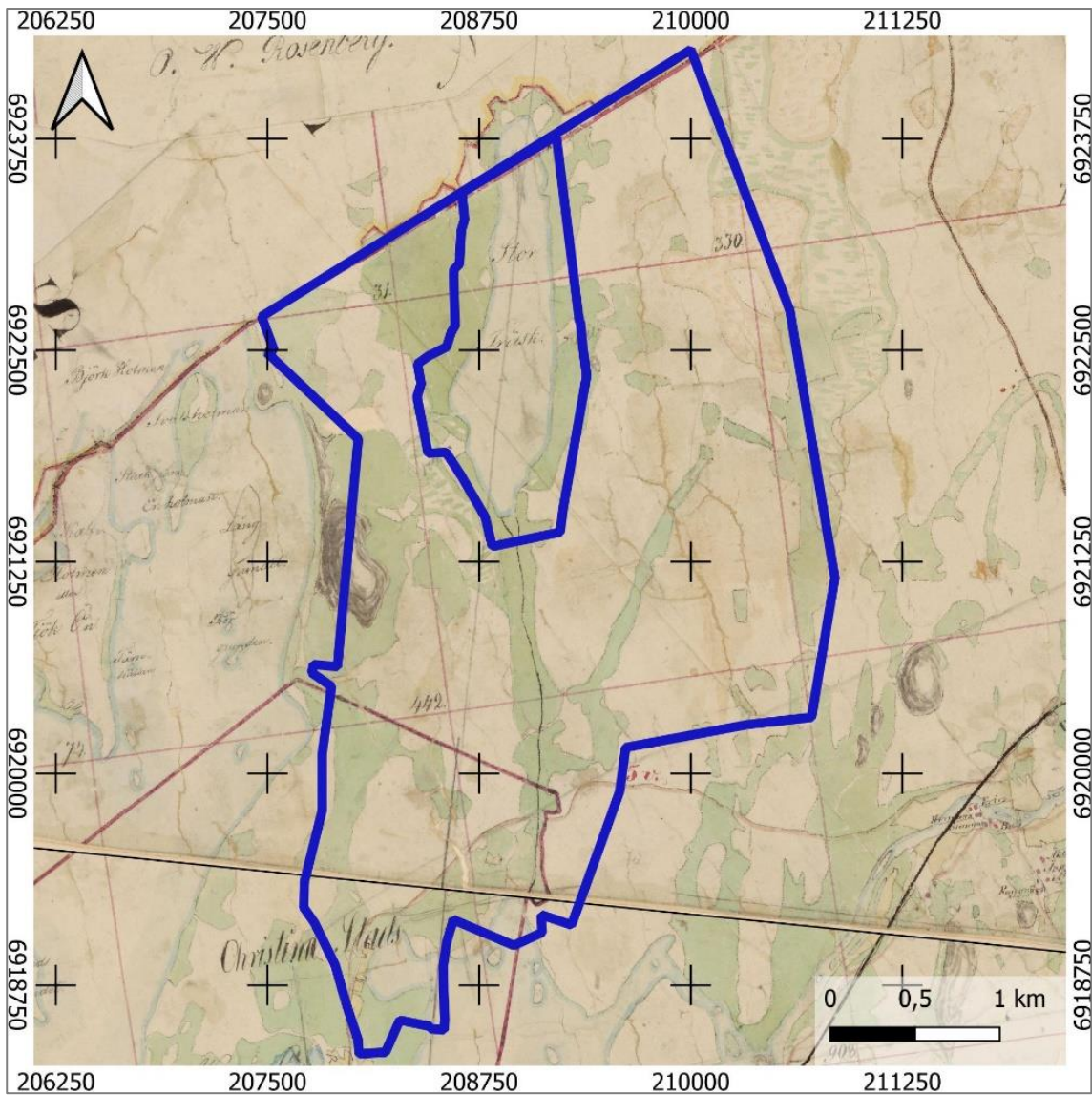
Kartassa näkyy Kristiinankaupungin itäpuolelta Lapväärtistä Tiukan kylään ja siitä edelleen pohjoiseen kohti Närpiötä johtanut tie.

Kaupunki sai Tiukan maihin tiettyjä käyttöoikeuksia jo perustamisensa yhteydessä. Kaupunki sai hallintaansa kylän talot, jotka olivat (vero)autioita ja tuli siten osakkaaksi kylän metsiin ja muihin yhteismaihin. Kaupunki jakoi hallinnassaan olevan maa-alueen käyttöoikeuksia laiduntamiseen, viljelymaan raivaukseen ja alussa jopa kaskeamiseen kaupunkilaisille vuokraa vastaan. Tähän liittyvät maa-alueiden jaot toistuivat usein. Maankäyttöpaine kaupungin hallinnassa olevilla mailla oli suuri kaupungin kasvaessa jo 1600-luvulla, ja kaikki käyttökelpoinen maa pyrittiin ottamaan käyttöön. (Bilund & Sepänmaa 2022, s. 5.) Tilanne jatkui samana 1700-luvulla (Mäkelä et al. 1984, s. 499–500, 611.). Kukoistusaikansa Kristiinankaupunki koki 1800-luvun puolivälissä. Varakkaat kaupunkilaiset rakensivat näyttäviä kesähuiloita, joista monet olivat ryhmittyneet pitkänomaisen Storträsketin järven ympärille. Ensimmäinen huvila rakennettiin Storträsketin itärannalle luultavasti jo 1830-luvulla, jonka jälkeen huiloita rakennettiin järven rannoille lisää 1800-luvun puolivälissä ja loppupuolella. Storträsketin tunnetuin huvila, Villa Carlsro, rakennettiin järven länsirannalle 1890-luvulla. Länsirannalle rakennettiin myös pysyvästi asuttuja maanviljelystiloja. (Knif 1998, s. 53–66)

Vuoden 1846 pitäjänkartan mukaan selvitysalueen eteläosassa on kulkenut tie, joka johti Tiukan kylästä Kristiinankaupungin kirkolle. Muutoin alue näkyy kartassa rakentamattomana, eikä asutusta vielä ole. Vuosien 1898–1904 välillä Maanmittauksen ylihallituksessa tehdyn kihlakunnankartan mukaan Suurjärven rannoille on rakennettu ensimmäiset huvilat. Järven itäpuolelle on tehty Vanha Närpiöntie, jolta johtaa tielinjaus länsirannalla sijaitsevalle Carlsron huvilalle. Alueen tieverkko on muodostunut suurimmaksi osaksi ennen 1930-luvun loppua. Viljelymaan osuus säilyi suunnilleen samana 1800-luvulta 1950-luvulle, jonka jälkeen peltoala alkoi supistua. (KA, TM.)

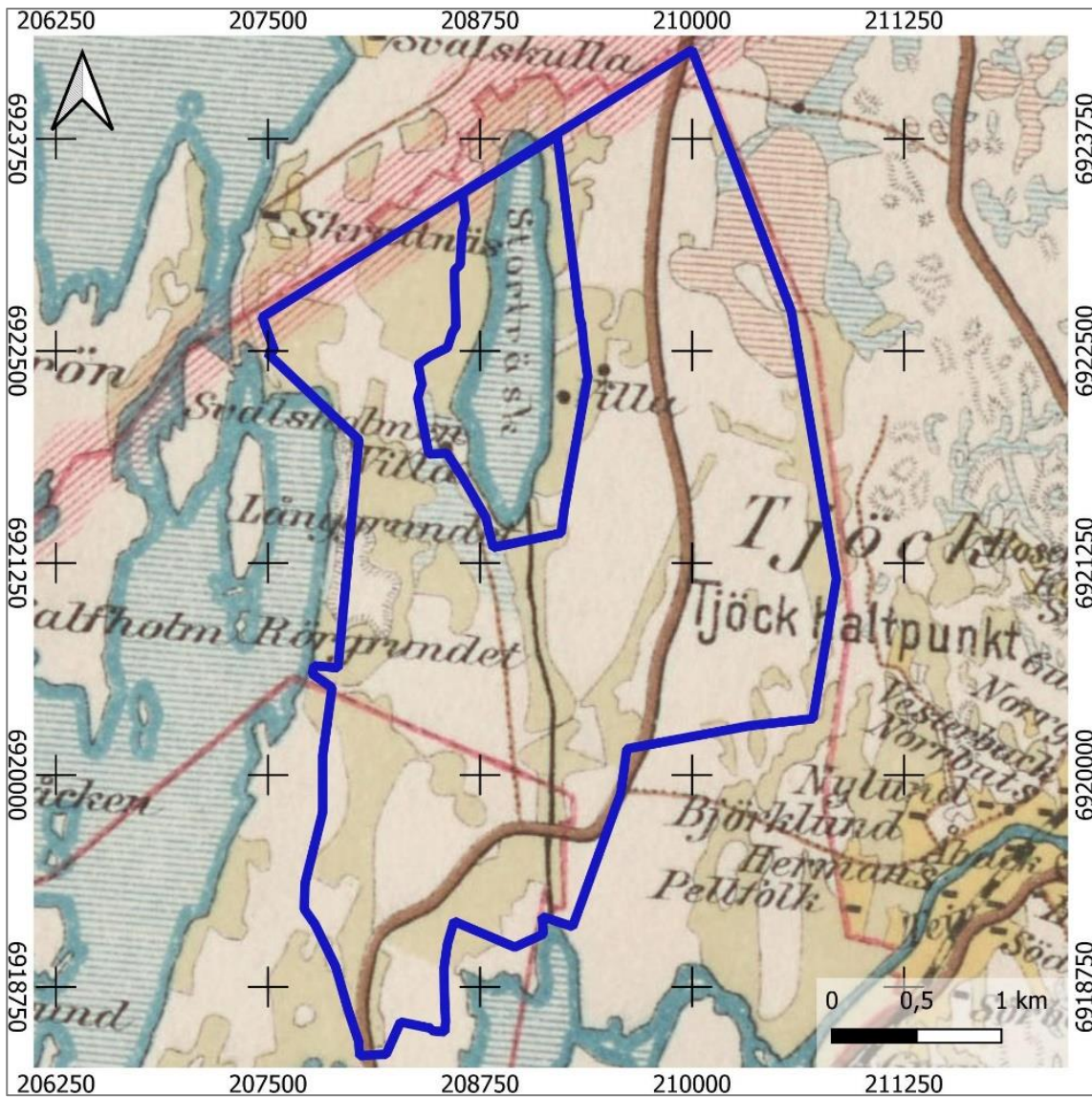
Storträsketin rantojen huviloiden ja asutuksen lisäksi selvitysalueen rakennuskanta rajoittui muutamaan maanviljelystilaan 1900-luvun puoliväliin saakka. Selvitysalueen eteläosasta Pormestarinniityltä alettiin vuokrata asuintontteja Kristiinankaupungin lahjoitusmaalta 1950-luvun alusta lähtien. Näille kaupungin omistamille vuokratonteille Vanhan Närpiöntien ja Skrattnäsintien väliselle alueelle alkoi rakentua omakotiasutusta. (KRIS.) Kartta- ja ilmakuvatarkastelun perusteella selvitysalueen länsipuolelle Skrattnäsintien varteen perustettiin maanviljelystiloja 1900-luvun alkupuolelta lähtien. (KA, TM, MML.)

Selvitysalueelle toteutettiin 1980- ja 1990-lukujen aikana virkistyskäyttöä palvelevia rakenteita. Länsipuolelle Nedsjöhön tehtiin ravirata. Itäpuolelle, Vanhan Närpiöntien itäpuoliselle metsäalueelle rakennettiin moottori- ja ampumaradat. Alueen eteläosan läpi kulkevan voimalinjan yhteyteen valmistui uusi sähköasema 2010-luvulla. (MML.)

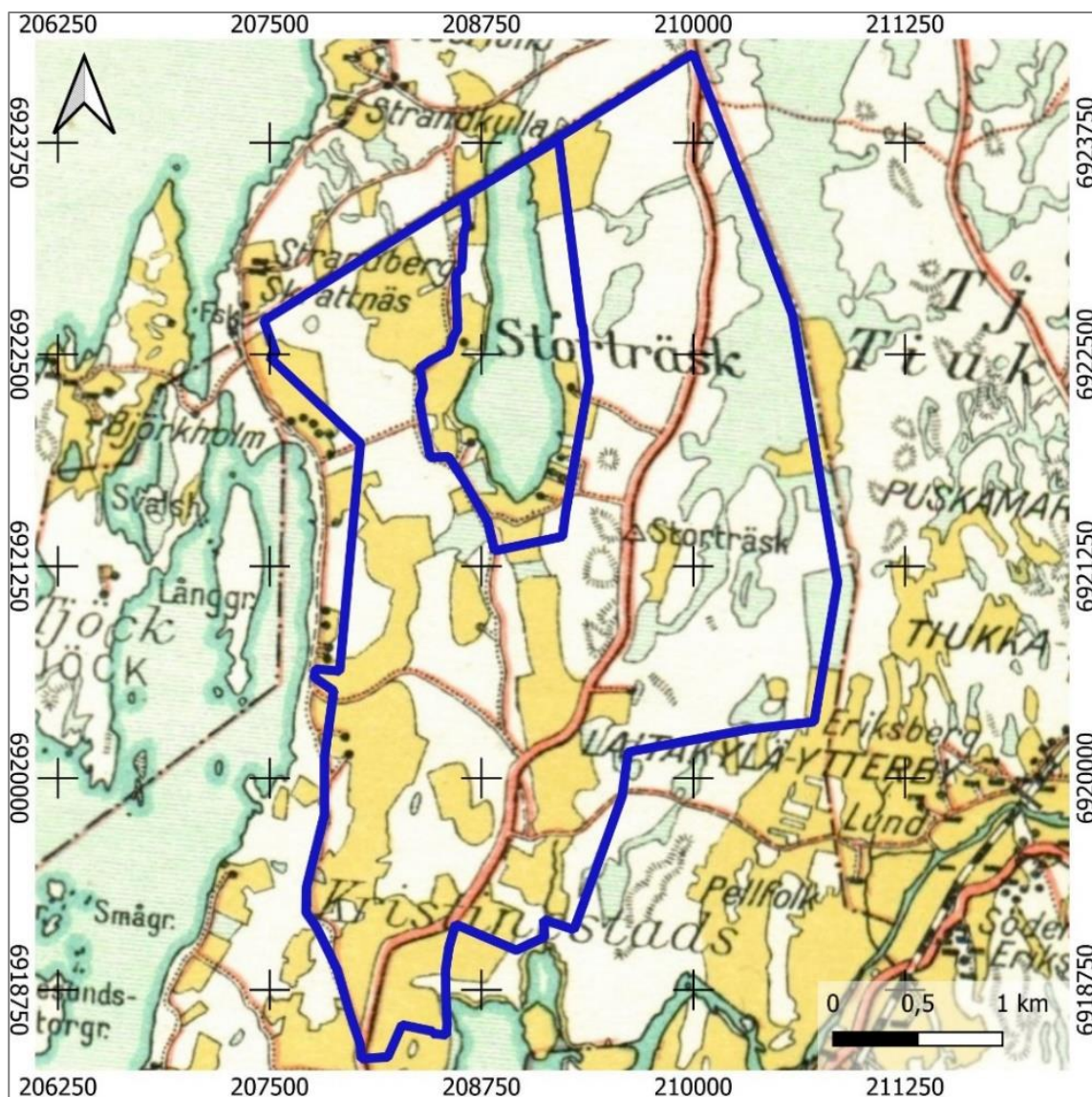
Kartta 2. Pitäjänkartta vuodelta 1846.

Selvitysalueen raja on merkitty kartalle sinisellä, KT/ Heilu Oy. Alueen eteläosassa näkyy idästä Tiukan kylästä kulkeva tielinja, joka kääntyy etelään kohti Kristiinankaupungin keskustaa.

Kartta 3. Ilmajoen kihlakunnakartta 1898–1904.

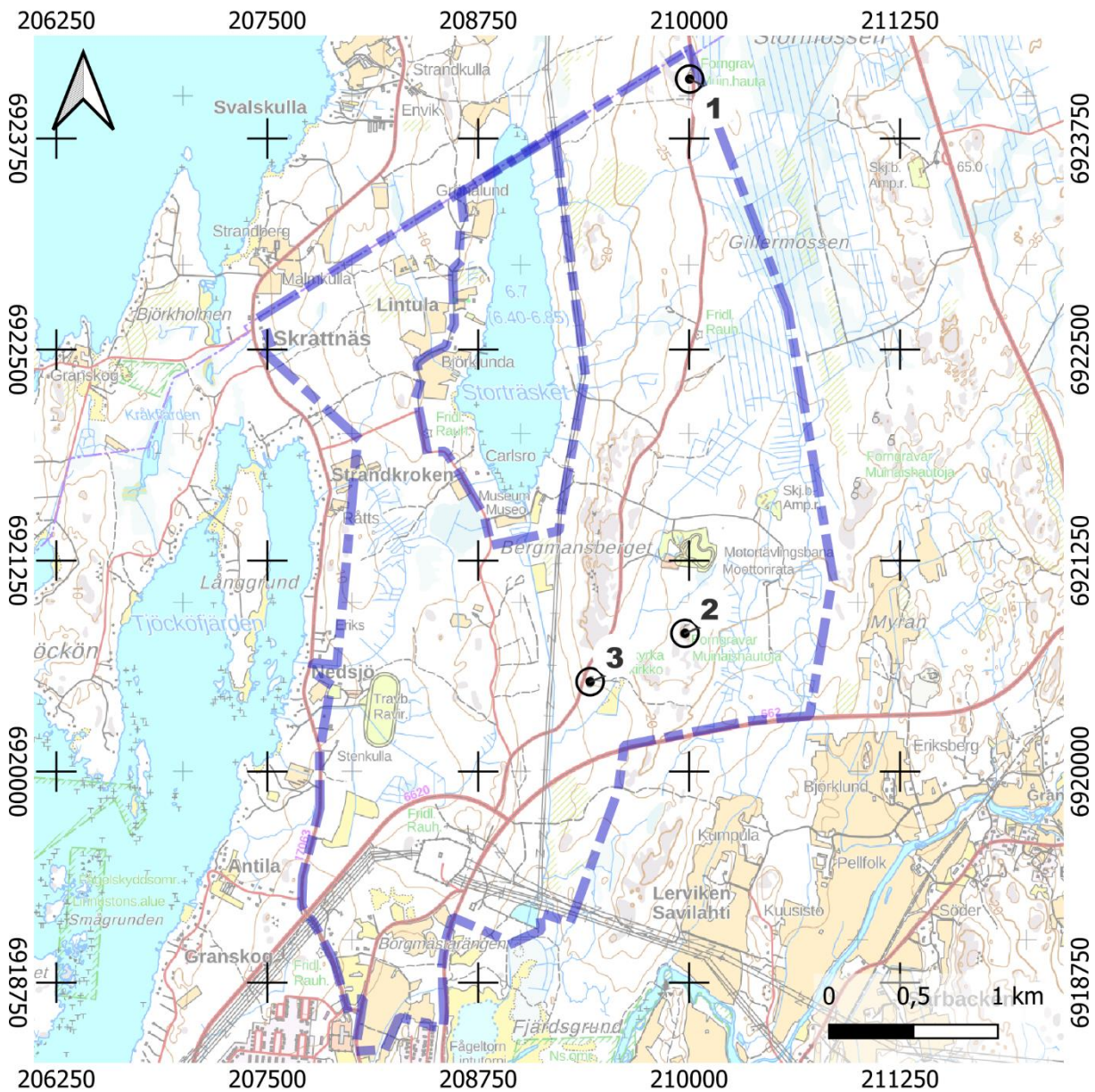
Storträsketin rannoille on rakennettu huviloita. Alueen eteläosassa kulkevalta tieltä on tehty Storträsketin itäpuolelta kulkeva tielinja pohjoiseen. Nykyisen Carlsrontien eteläosa järven länsirannalle Carlsron huvilalle saakka näkyy myös kartalla.

Kartta 4. Taloudellinen kartta vuodelta 1938.

Alueen tiestö on keskeisiltä osin muodostunut nykyisenlaiseksi. Alueen peltoala on pysynyt kihlakunnankarttaan verrattuna samana. Alueen itäosa on suota.

5. Kohteet

Kartta 5. Selvitäsaluueen arkeologiset kohteet. MK 1 : 40 000.

1. Stormossen

Kunta: Kristiinankaupunki
 Muinaisjäännöstunnus: 287010002
 Muinaisjäännösstatus: kiinteä muinaisjäännös
 Muinaisjäännöstyyppi: hautapaikat
 Ajoitus: pronssikautinen, rautakautinen
 Koordinaatit: N 6924103 E 210003 z 30 m
 Koordinaattiselite: muinaisjäännösrekisterin mukaan

Aikaisemmat tutkimukset:

Ari Siiriäinen? tarkastus 1967, ei kertomusta
 Vesa Laulumaa 2006, inventointi
 Pentti Rislä tarkastus 2011, ei kertomusta
 Rostedt & Itäpalo 2014, inventointi

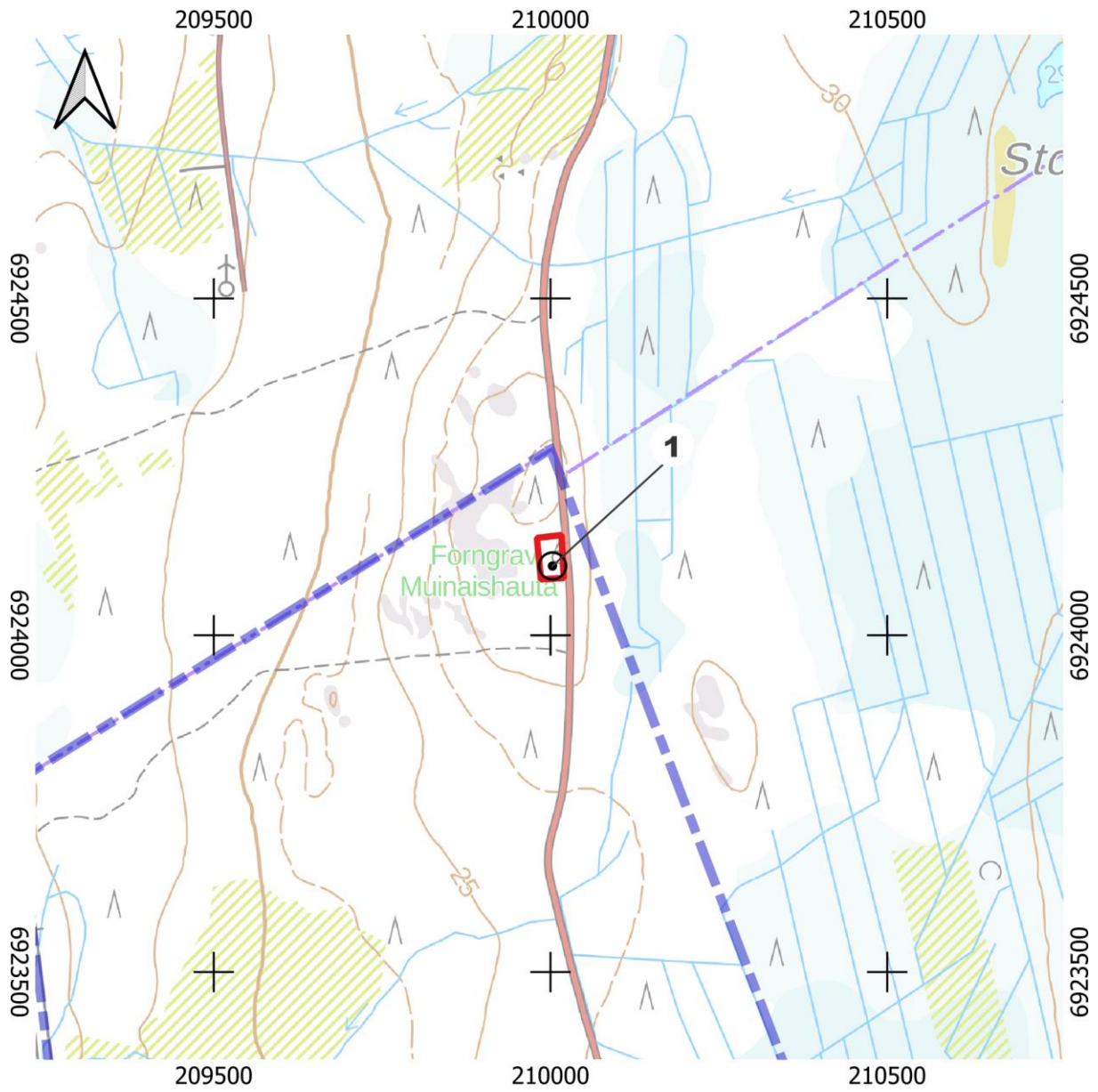
Muinaisjäännösrekisterin kuvaus:

Kohde sijaitsee vanhan, nykyisin pois yleisestä käytöstä olevan Närpiön tien länsipuolella, aivan tien vieressä, matkaa Närpiön rajalle on vain noin 100 metriä. Maasto on kanervaa ja jäkälää kasvavaa sekametsää. Maaperä on moreenia.

Röykkiö on ns. kranssimainen eli siinä on kehävalli, jonka leveys on noin 1,5 m, keskellä oleva kuoppa on syvyydeltään noin 1,5 m. Röykkiön halkaisija on noin 8 m.

Kohteesta 100 metriä etelään on rakennuksen kiviperusta, jossa tulisijan paikka. Röykkiö saattaa liittyä myös tähän asutukseen. Röykkiöstä heti pohjoiseen on kotitarveottoa kuten tällä alueella yleensäkin tien varressa.

Kohdetta ei tarkastettu vuonna 2023.

Kartta 6. Kohteen 1 sijainti. MK 1 : 10 000.

2. Bergmannasbergen

Kunta: Kristiinankaupunki
 Muinaisjäännöstunnus: 287010001
 Muinaisjäännösstatus: kiinteä muinaisjäännös
 Muinaisjäännöstyyppi: hautapaikat
 Ajoitus: pronssikautinen, rautakautinen
 Koordinaatit: N 6920819 E 209975 z 30 m
 Koordinaattiselite: GPS mittaus

Aikaisemmat tutkimukset:

Ari Siiriäinen tarkastus 1967, ei raporttia
 Pentti Risla tarkastus 2011, tarkastus jouduttiin keskeyttämään karhuhavainnon vuoksi.

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus:

Kaksi peruskarttaan merkittyä röykkiötä Bergmansbergetin lounaispuoleisella kallioalueella.

Inventointihavainnot:

Paikalla on kaksi näyttävää kiviröykkiötä avokallion laella. Kivet on ladottu selkeäksi keoksi. Paikalla kasvaa harvaa mäntymetsää.

Eteläisempi on kooltaan noin 8 x 8 metriä ja korkeudeltaan noin 1,5 metriä. Röykkiö on koottu halkaisijaltaan noin 20–50 cm kokoisista kivistä. Kivien välissä ei näyttäisi olevan maata. Röykkiön keskivaiheilla on kraaterimainen painauma.

Pienempi koillisen puoleinen röykkiö on muodoltaan soikea. Kokoa sillä on noin 6 x 3 metriä ja korkeutta vajaa metri. Kivet on ladottu noin 4 kerrokseen. Pienemmän kohteen ympäristössä kasvaa sammalta ja matalia varpuja (puolukkaa).

Kohteiden sijainti:

Röykkiö 1 N: 6920819 E: 209975

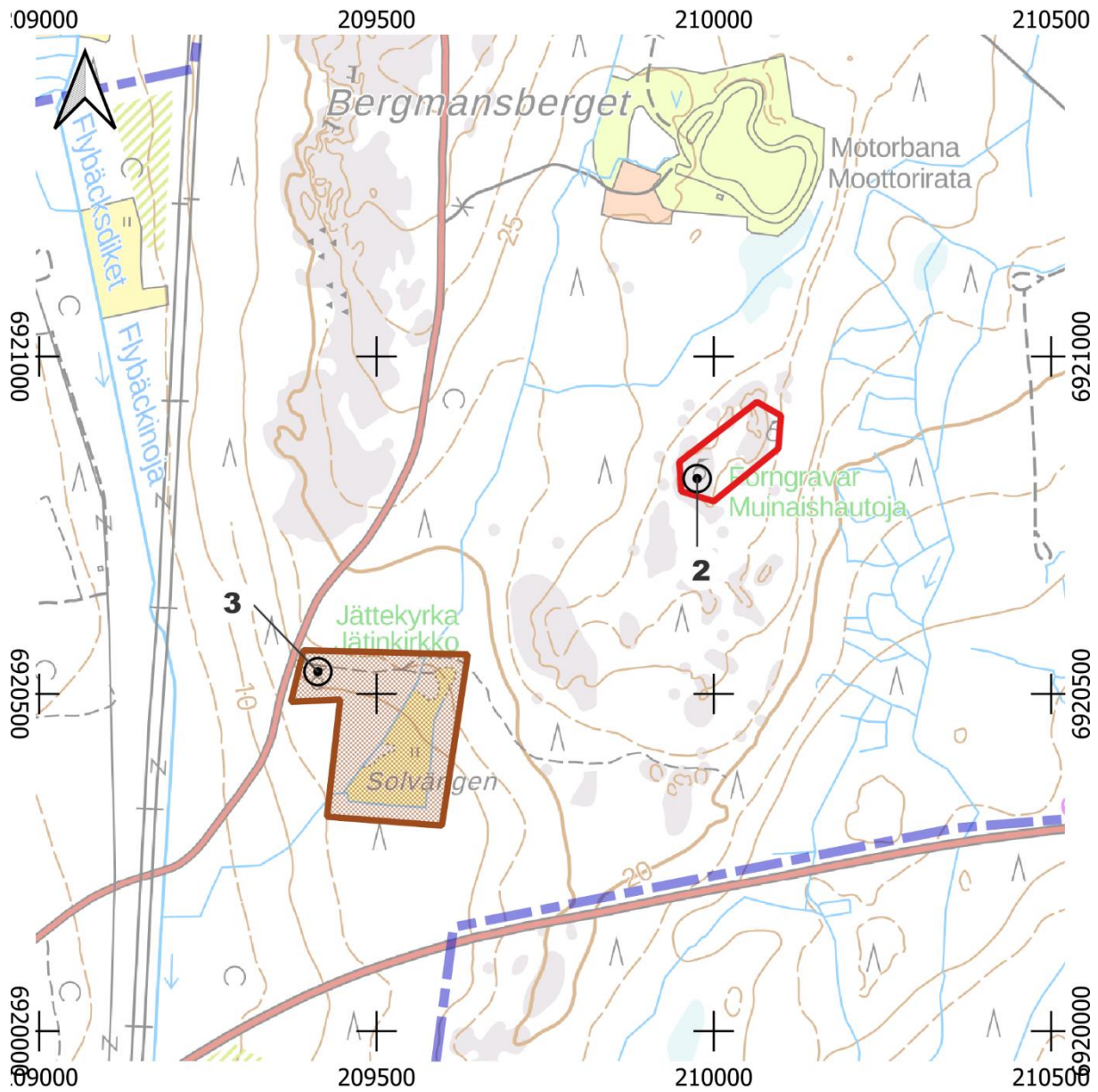
Röykkiö 2: N: 6920883 E: 210060

Kuva 1. Eteläisempi röykkiö 1 kuvattuna pohjoisesta.

Kuva 2. Pohjoisempi röykkiö 2 kuvattuna pohjoisesta.

Kartta 7. Kohteiden 2 ja 3 sijainti. MK 1 : 10 000.

3. Solvängen

Kunta: Kristiinankaupunki
 Muinaisjäännöstunnus: 287010003
 Muinaisjäännösstatus: muu kulttuuriperintökohde
 Muinaisjäännöstyyppi: kivrakenteet, kiviaidat
 Ajoitus: historiallinen
 Koordinaatit: N 6920545 E 209414 z 15 m
 Koordinaattiselite: muinaisjäännösrekisterin mukaan

Aikaisemmat tutkimukset:

Kyseessä on kivistä ladattu, itä-länsi-suuntainen muuri ja heti sen pohjoispuolella siihen liittyvät kehämäiset kivivallit. Muuri on n. 60 m pitkä ja paikoin 1,5 m korkea, leveys on 1–3 metriä. Muuri madaltuu molempia päitä kohden. Pohjoispuolella on kaksi sisäkkäistä ympyränmuotoista kivivallia, vallien paksuus on n. 1,5 metriä, korkeus vajaa metri. Ulomman vallin halkaisija on n. 20 m, sisemmän n. 12 m. Muuri on perimätiedon perusteella rakennettu myöhemmin kuin kivivallit ja valleissa olleita kiviä on käytetty muurin tekoon. Alun perin kehämäiset vallit ovat voineet muodostaa ns. jatulintarhan eli jungfrudansin, joksi kohde on peruskartassa nimetty. Perimätieto mainitsee myös lähellä metsässä sijainneen mestauspaikan.

Kyseessä on historiallisen ajan metsälaidunnukseen liittyvä karjatarha, joka muodostaa satoja metrejä pitkän kiviaitojen/-vallien kokonaisuuden. Aitojen ja vallien koko vaihtelee, mutta pääosin kyseessä on kookas rakenne (leveys 1–3 m, korkeus 1,5 m). Ulomman vallin halkaisija on 20 metriä ja sisemmän 12 metriä.

Inventointihavainnot:

Muinaisjäännösrekisterissä kuvattu kiviaita sekä sisäkkäiset vallit oli havaittavissa maastossa kuten aiemmissa tutkimuksissa.

Aiemmin tunnistettujen kivivallien lisäksi havaittiin kohteen itäpuolella itä-länsi-suunnassa noin 150 metriä leveä ja pohjois-etelä suunnassa 450 metriä leveä kivistä ladottu aitaus, joka vaikuttaisi liittyvän kohteeseen. Kiviaidan leveys vaihtelee noin 3 – 8 metrin välillä ja korkeutta sillä on noin 1 – 1,5 metriä. Alueen eteläosassa kiviaidan laki on leveimmillään. Nykyisin aidan rajaama alue on metsittynyt, mutta aidatun alueen sisällä erottuu entisiä pelto-ojia. Alueen poikki kulkee myös koillinen-lounas suunnassa puro.

Aidattu alue muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden ja siihen kuuluu myös rakennuksen jäännöksiä aitauksen koillisosassa. Alueen muista kiviaidoista poiketen kohde on saanut olla rauhassa nuoremmalta maankäytöltä ja se on hyvin edustava kohde.

Edellä mainitusta syystä kohteen rajausta ehdotetaan laajennettavaksi. Myös Vanha Närpiöntien länsipuolella on kiviaitoja, mutta ne eivät ole säilyneet yhtä hyvin kokonaisuutena ja on jätetty rajauksen ulkopuolelle.

Kuva 3. Kohde Solväng. etelästä.

Kuva 4. Kiviäitaa alueen eteläosassa. Kuvattu länteen.

Kuva 5. Kiviaitaa alueen itäosassa.

Kuva 6. Kiviaitaa ja pelto-ojia alueen koillisosassa.

6. Tulokset

Kristiinankaupungin pohjoispuoliselle alueelle on tehty viimevuosikymmenien aikana muutamia arkeologisia tarkastuksia ja kohdeinventointeja. Tässä selvityksessä täydennettiin aikaisempien kohdeinventointien tietoja. Erityisesti keskityttiin kahteen kohteeseen, Bergmannasbergenin röykkiökohteeseen sekä viljelykohteeseen Solväng.

Bergmannasbergen on avokalliolla sijaitseva kaksiosainen röykkiökohde, jolta ennen tätä inventointia puuttui tarkempi kohdekuvaus. Lisäksi kohteen sijaintitiedot tarkastettiin GPS-laitteella. Kohde on kiinteä muinaisjäänös.

Lisäksi alueella sijaitsee kiinteä muinaisjäänös Stormossen, joka on tarkastettu muutamia kertoja viimevuosien aikana. Sen kohderajaus ja tiedot pidetään entisellään.

Pari kilometriä Kristiinankaupungista pohjoiseen sijaitsee Solvängenin kivimuuri ja kivin reunustetut käytävät, jonka lähellä on tarinan mukaan mestauspaikka. Kiviaidan ajoitus on luultavasti ainakin muurin osalta 1800-luku, mutta rakenteena se on edustavan kokonaisuuden muodostava esimerkki alueen maanviljelystä. Tästä syystä kohteen rajausta esitetään laajennettavan käsittämään kiviaita ja sen rajaama alue. Kohde on aiemmin tulkittu muuksi kulttuuriperintökohteeksi ja siksi myös tämän inventoinnin yhteydessä luokitellaan. Kohde on kuitenkin ehdolla valtakunnallisesti arvokkaaksi arkeologiseksi kohteeksi, joten sen suojeluun on hyvä kiinnittää erityistä huomiota.

Tampereella 19.9.2023

Kalle Luoto

Lähteet

Arkistolähteet ja kartat

Pitäjänpitäjä 1846. Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänpitäjä. 1232 06+09 Ia.* -/- -. Lapväärtti ja 1232 05+08 Ia.* -/-Lapväärtti. Kansallisarkisto. Viitattu 21.2.2023.

Ilmajoen kihlakunnan kartta. Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Painetut kihlakunnankartat (kihlakuntarajaiset). MHA, Icb. 3 Ilmajoen kihlakunta, Waasan lääniä (1898–1994): Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Tehty Maanmittauksen ylihallituksessa 1898–1904.

Taloudellinen kartta 1938 Kaskinen – Kristiinankaupunki. Timo Meriluodon vanhat kartat: <https://timomeriluoto.kapsi.fi/KARTAT/Taloudelliset%20kartat/Taloudellinen%20kartta%201:100.000%20Kaskinen-Kristiinankaupunki%201938.jpg>

Peruskarttalehdet 123205, 123206, 123208 ja 123209 vuosilta 1971 ja 1986. Maanmittauslaitos, vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi

Geografinen kartta 1600-luvulta. Maanmittauslaitoksen kartat. MH Alue- ja rajakartat. MH MH 105/- - Geogr. Charta på Pedersöre, G.Karleby, Mutzar, Lille Kyrö, S.Kyrö, Lajhela, Nerpis, Lappo...via Lapfjerd Sochnar med Satzmål Cappelgåld belägne uti Österbotns Södra Prosterij... (-). Tiedosto 4. Kansallisarkisto. Viitattu 19.4.2023

Raportit

Bilund, Antti & Sepänmaa, Timo (2022). *Kristiinankaupunki. Aurinkovoimapuiston arkeologinen inventointi*. Kristinestad Solpark Ab.

Jussila, Timo & Sepänmaa, Timo 2010. Kristiinankaupunki. Pyhävuori-Liden ja Ulvila-Noormarkku-Pomarkku voimajohtolinjausten muinaisjäännösinventointi.

Knif, Lisbeth (1998). *Kulturlandskapsinventering över Kristinestads kustområde*. Österbottens Museum.

Laulumaa, Vesa 2006. Kristiinankaupunki. "Ajan jälkiä muuttuvassa maisemassa" muinaisjäännösinventointi.

Rostedt & Itäpalo 2014. Kristiinankaupunki, Närpiö 2014. Voimajohtolinjausten arkeologinen inventointi.

Kirjallisuus

Mäkelä, Anneli, Pettersson, Lars & Åkerblom, Bror (1984). *Kristiinankaupungin historia: 1. Kristiinankaupungin kaupunki*.